

Tijdschrift

VAN HET EUROPEES GENOOTSCHAP
VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE

VOL. XIX (september 1969) N° 9

Tijdschrift: MOORS E., Oude Antwerpsebaan, 161, MECHELEN

Bijdrage: Beschermend lid : minimum 200 fr. te storten aan
Lid : 150 fr.

LE MAIRE, P., 53 de Broquevillelaan, Brussel 15 of
op P.C.R. 8480.38 van het genootschap te Brussel of
via de Afdelingen

Nederlandse leden: briefwisseling aan MOORS, E.,
Oude Antwerpsebaan, 161, MECHELEN

EEN KLEIN MODERN NUMISMATISCH RAADSEL

Aantekening over het *1/4 cent stuk* met jaartal 1942, geslagen te Osaka (Japan) voor frans Indo-China onder de Vichy regering.

Verwijzingen

J. MAZARD. — « Histoire monétaire et numismatique des Colonies et de l'Union française, Paris 1953. N° 258. Beschrijving : blz. 162. Geschiedkundig overzicht : blz. 112.

R. DE MARTELAERE. Eerste proef van een « Catalogue des monnaies françaises métropolitaines et coloniales de 1942 à 1952. » Maandblad van het Europees Numismatisch Genootschap, Antwerpen 1953. N° 31 : blz. 4.

YEOMAN — Modern World Coins. Indochina nr. V-31.

Beschrijving :

Stuk in zink met een diameter van 20,3 mm. Middengat van 5 mm Ø — gladde rand — Gemiddeld gewicht (waarschijnlijk) 2,5 gram.

Voorzijde: Twee gestyleerde rijstaren waartussen een vierkant in reliëf dat in het midden een rond gat heeft. Er boven, in twee horizontale lijnen:

ÉTAT / FRANÇAIS — er onder: INDOCHINE: 1942

Keerzijde: holle listel. Het veld is verdeeld in 4 kwarten die gescheiden zijn door diagonalen, uit twee evenwijdige lijnen gevormd. Ingedrukt inschrift: in het bovenste kwart de waarde: 1/4 en in het onderste kwart: CENT.

In een beschrijving van het stuk, geeft M. Mazard volgende aanduidingen, die we « in extenso » weergeven: « Deze munt werd geslagen te Osaka (Japan). De gebruikte zinklegering, aangelegd met Sulfide, maakte het metaal zeer broos. Deze munt werd uitsluitend in omloop gebracht in de provincie VINH (Tonkin). Zij was spoedig onderhevig aan beschadiging en bleek weldra onvindbaar. »

In het geschiedkundig overzicht betreffende deze uitgifte verklaart M. Mazard insgelijks: (blz. 112, § 11).

« Tenslotte, door een besluit van de gouverneur-generaal gedaateerd op 15 oktober 1942, wordt de aanmaak van 800.000 stuks van het 1/4 cent stuk toegestaan.

De bestelling werd doorgegeven aan de Munt van Osaka (Japan) die er slechts een klein gedeelte van leverde. De toegezonden munten werden alleen in omloop gebracht in de provincie VINH (Tonkin) in 1945. Vervaardigd uit een zinklegering die zeer broos werd door overmaat aan sulfide, verdwenen deze munten snel uit de omloop ».

M. René de Martelaere, in een eerste verhandeling, als voortzetting van de beroemde V. G., herneemt de inlichtingen zoals deze vermeld werden door M. Mazard, zonder er andere bijzonderheden aan toe te voegen, uitgezonderd dan voor de zeldzaamheid die hij als RRRR aangeeft.

Verder vinden we het stuk bij Yeoman vermeld onder het nummer V-31, met aangifte van twee jaartallen 1941 en 1942 en met volgende waarde aanduiding: 1 US. dollar in de uitgave van 1961, 2 dollar in deze van 1962 en 6 dollar in 1968.

Bij ons weten, houdt hier de courante documentatie op. Zeer geïnteresseerd aan de studie van de franse koloniale munten en zonder gevolg zoekend naar deze 1/4 cent, besloten we naar Osaka (Japan) te schrijven. In een brief van 18 november 1962, aan de bestuurder van het Munthuis te Osaka vroegen we of het mogelijk was een dergelijk exemplaar te bekomen en ook nadere inlichtingen betreffende de slag en de levering van de bestelling door de Gouverneur-generaal van Indochina, toen afgezonderd van de Metropool maar die, laten we het zo zeggen, normale betrekkingen met Japan onderhield.

We kunnen niet beter doen dan « in extenso » de vertaling te geven van het vriendelijk antwoord dat ons zeer vlug bereikte maar dat, verre van het probleem te vereenvoudigen, alle reeds gekende inlichtingen in twijfel trok.

MINT

1. Shinkawasaki -cho, Kita-Ku,
Osaka, Japan.

13/12/1962

Geachte Heer,

In antwoord op uw schrijven van 18/11/1962 betreffende het 1/4 cent stuk van frans Indochina, spijt het ons ten eerste geen voldoening te kunnen geven aan uw vraag.

Tijdens de periode, strekkende van april 1942 tot februari 1944 sloeg (1) onze Munt 547.372.000 stuks van 1/4 cent volgens de bestelling van de gouverneur-generaal van frans Indochina.

De Munt van Osaka leverde deze stukken, maar een burgerlijke afdeling hield er zich nadien mee bezig.

Evenwel, daar diezelfde afdeling na de oorlog werd gereorganiseerd, kennen we de genomen beslissingen niet in verband met deze stukken, nadat ze de Munt verlaten hadden.

Later vernamen we dat 300.000 van deze stukken naar Indochina vervoerd werden, maar wegens moeilijkheden met het maritieme vervoer werd de rest van deze stukken in bewaring gehouden in een stapelhuis dat bewaakt en verzekerd werd.

Maar het schijnt dat deze opgeslagen munten vernietigd werden tijdens een bombardement van het stapelhuis, gedurende de oorlog.

Zoals ik U reeds mededeelde heeft de Munt van Osaka alleen stukken aangemunt die door een ander land besteld werden en we kunnen ons niet indenken dat deze stukken in de gewone omgang zouden geraakt zijn.

Uw toegenegen
Sergo Madokoro

Hoofd van de sectie der algemene zaken

(1) Men kan ook vertalen: zich verbonden had tot het slaan...

Onlangs, dank zij de bereidwilligheid van een vriend-numismaat en van een betrouwbare bron, ontvingen we, en met wat een genoegen! drie exemplaren van het fameuze 1/4 cent stuk en we voelden ons aangetrokken het probleem terug in behandeling te nemen.

Hier volgen de resultaten van ons onderzoek:

Uitzicht van het stuk... metaal.

Deze drie stuks, die naar alle waarschijnlijkheid nooit in de omloop waren, hebben geen mooi uitzicht. Maar ze zijn niet slechter dan al de zinken stukken, steeds onder moeilijke omstandigheden geslagen in Duitsland, België, Holland, Luxembourg, Frankrijk, enz. Wat meer is, het slaan heeft het muntplaatje niet doen verschillen zoals dit vaak voorkomt bij de franse zinken stukken, zelfs bij proefslagen en dubbelslagen.

We hebben vanzelfsprekend het stuk niet aan een breukbelasting onderworpen!

Métrologie

De afmetingen van de stukken werden nauwkeurig genomen. De karakteristieken waren reeds bekend, maar wij noteerden voor wat het gewicht betreft: 2 stukken wogen ieder 2,4 g., het derde 2,5 gram.

Er werden echter, in vergelijking met vroegere gegevens, een zeker aantal onregelmatigheden, ja zelfs vergissingen vastgesteld.

Moduul.

In zijn beschrijving geeft M. Mazard een Ø aan van 24 mm terwijl de foto (plaat IX) deze is van een stuk van 20 mm. En daadwerkelijk, de drie onderzochte stukken hadden diameters van 20,2 en 20,3 mm.

Gewicht.

Steeds volgens M. Mazard, bedraagt het gewicht 4 gram, terwijl wij slechts gemiddeld 2,5 gram aangetekend hebben.

Slagaantal

800.000 stuks en een nauwkeurige bestemming voor de geleverde kleine hoeveelheid, tegen de 300.000.000 stuks opgegeven door de Munt van Osaka en waarschijnlijk geleverd aan Indochina.

Yeoman maakt melding van een jaartal 1941 wat onjuist blijkt te zijn, rekening houdend enerzijds met de aanduidingen van M. Mazard en anderzijds met het schrijven van M. Madokoro.

Er is geen enkele reden om blijven stil te staan bij het goed merkbare verschil tussen de datum van het begin van aanmaak in 1942, zoals vermeld in het schrijven van het Japanse Munthuis en de datum van het officiële dekreet op 18 oktober 1942.

Het is niet abnormaal dat de werkelijke uitvoering zou kunnen vervroegd zijn, enkel op een voorlopig bevel, voor het verschijnen van de wettelijke tekst. Men kan ook eenvoudig weg de verwijzing van de brief als volgt lezen: « heeft zich verbonden tot het slaan van... ».

Bleef nog het indrukwekkend aantal van de bestelling(en) dat op een vergissing schijnt te berusten. Bij het raadplegen van het werk « Change » van M. de Villefaigne lezen we: De koers van omwisselbaarheid van de piaster, voor de periode van 1930 tot 25 dec. 1945 was vastgesteld op 10 F, de 1/4 cent is aldus 2 1/2 centiem waard.

De bestelling van 800.000 stuks vermeld door M. Mazard vertegenwoordigde dus slechts een waarde van 20.000 F, wat betrekkelijk weinig was.

De totale waarde van de slagaantallen aangekondigd door de Munt van Osaka vertegenwoordigt op deze basis slechts 13.684.300 F (van zijn tijd) wat zeer aannemelijk schijnt, indien men uitgaat van volgende veronderstelling:

Vanaf 7 december 1941 was Japan in staat van oorlog met de U.S.A. en breidde zijn keizerrijk uit in geheel Zuid Azie, op zoek naar basissen en strategische grondstoffen.

In frans Indochina waren, naast andere munten stukken van 1 cent (uitgiften van 1930 tot 1940, volgens V. G. 51.989.991 stuks). in omloop, alsmede stukken van 1/2 cent (uitgiften van 1935 tot 1940 = 105.433.000 stuks, cijfers van V. G.).

Deze beide muntsoorten waren in brons geslagen. Er waren eveneens stukken van 10 cent in zuiver nikkel en in cupro-nikkel waarvan het aantal kan geschat worden op 2.472.000 en dit enkel voor de uitgifte van 1940.

Een eenvoudige omwisseling in 1/4 cent toont aan dat, om deze munten die uit strategische metalen vervaardigd zijn in waarde te vervangen, er 517.703.964 stukken van 1/4 cent zouden moeten geslagen zijn geworden. Als men het zo bekijkt, schijnt het cijfer van 547 miljoen stukken niet zo onwaarschijnlijk meer.

Ofschoon de ontvangen brief van het Munthuis van Osaka laat verstaan dat de bestelling(en) zouden geplaatst zijn door de gouverneur-generaal van Indochina, belet ons niets om te geloven dat het order van een dergelijke bestelling in de eerste plaats niet afkomstig was van de militaire japanse bezettingsmacht.

Dit was enkel een werkveronderstelling, wij zouden gelukkig zijn deze te zien omverwerpen, te zien bevestigd of ontzenuwd met de noodzakelijke nauwkeurige gegevens, door iemand die op de hoogte is van de muntaangelegenheden tijdens bedoelde periode.

Wat dan nog te denken over de zeldzaamheid van deze stukken? Zij zijn in Frankrijk inderdaad moeilijk te vinden en verschijnen

nooit op de verkoopslijsten van de beroepsnumismaten. (Wij ontvangen natuurlijk niet alle lijsten!).

Uiterst zeldzaam? of is het veeleer haar kleine handelswaarde die haar opname in de dure verkoops catalogussen niet verechtvaardigd?

De vraag blijft gesteld, maar, de verkoopprijs terzijde gelaten, denken we toch dat alle numismaten die zich specialiseren in franse koloniale munten alle belang hebben dit kleine numismatisch monument op te sporen. Het is er eentje uit de huidige, nochtans eigenaardige muntgeschiedenis.

Photographie: M. R. De Vos.

Vertaling: L. VAN LAEKEN

Jean-Jacques Turc

Numismaat

Résidence des Oliviers

70, avenue Cernuschi, 96-Nice

* * *

EEN HYBRIDISCH STATENOORD UIT HET MUNTHUIS VAN ANTWERPEN

Op de keerzijde van de statenoorden staat het gekroonde wapenschild van Oostenrijk-Boergondië, omringd met het halssnoer van het gulden vlies en het omschrift PACE.ET.IVSTITIA

In eigen verzameling bevindt zich een exemplaar uit het munt-huis van Antwerpen, met een andere keerzijde.

Op de voorzijde staat zoals bij alle statenoorden het borstbeeld van Filips II, koning van Spanje, en het omschrift PHS D G HISPZ REX•DVX BRA/• hand•

(De Witte 783; van Gelder en Hoc 252-1)

In de plaats van het gebruikelijk omschrift, staat er op de keerzijde: PHS•D:G • HISPZ—REX • DVX • BRA

Dit oord is dus klaarblijkelijk geslagen met de stempel van de voorzijde van de dubbele statengulden (De Witte 761; van Gelder en Hoc 243-1).

E. Vandercammen

* * *

NOTULEN VAN DE ALGEMENE VERGADERING VAN HET E.G.M.P. TE MONS DE 22 JUNI 1969

De vergadering wordt geopend om 11,10 door de heer Paul De Baeck, voorzitter van het genootschap, bijgestaan door het algemeen bestuur: Dhr Orban, Ausselet, Colaert, De Mey, Herssens, le Maire, Magain, Martiny, Moors, Nuyttens, en Taelman, in tegenwoordigheid van 80 leden.

1. De Président verklaart de vergadering voor geopend en verleent het woord aan Dr Orban, voorzitter van de Henegouwse kring.

De Heer Orban bedankt de voorzitter om de organisatie van deze alg. vergadering aan deze jonge afdeling toe te vertrouwen, en heet alle aanwezigen en deelnemers hartelijk welkom.

Het woord hernemend dankt de Voorzitter de Heer Orban voor deze ontvangst en feliciteert de organisators, en bijzonder de EH. kan. Matagne, voor hun uitgelezen tentoonstelling.

De Voorzitter begroet ook Mr Jadot als afgevaardigde van de Koninklijke Vereniging voor Numismatiek van België en vermeldt dat de Heer Hoc, president van de Société Royale, zou aanwezig geweest zijn, ware hij niet weerhouden door het overlijden van zijn zoon.

Hij gelast de schatbewaarder een telegram te zenden aan De Heer Hoc met ons medeleven.

2. De Voorzitter geeft vervolgens lezing over de werking van de raad met als bijzonderheid de oprichting van de afdelingen te Moeskroen en te La Louvière.

Hij vraagt de aanwezigen, de leden, gedurende het verlopen werkjaar overleden, te willen gedenken.

Maréchal, Eupen.

Bernstein - Bloemen, Van Leyseele, Brussel.

Yernaux, Charleroi.

Pluymers, Antwerpen

3. De Schatbewaarder Mr. le Maire geeft lezing over de financiële toestand 1968 en opstelling budget 1969.

Het aantal leden is gestegen tot 950 (op 22/6/69) verdeeld voor het Franstalig bulletin 485 en voor het Nederlands gedeelte 465. Het aantal steunende leden ging van 56 naar 78.

Rekening houdend met de aanhoudende levensduurte werd door de algemene raad besloten het lidgeld op te voeren van 150 F naar 175 F.

Het rapport van de schatbewaarder wordt goedgekeurd door de vergadering.

4. Mr Magain geeft vervolgens een kort overzicht van de werking als bibliothekaris.

Op 56 aanvragen konden er 35 niet uitgevoerd worden aangezien het gevraagde werk niet opgenomen is in de bibliotheek. Hij vraagt de toekenning van een toelage en stelt voor de boeken te verkopen die nooit gevraagd worden.

In zoverre specialist van bibliotheken richt de Heer Matagne zich tegen de voorgestelde verkoop. Hij is van oordeel dat er een volledige catalogus moet verspreid worden en een toelage toegekend.

De Heer Kannunik Matagne geeft van zijn kant de boeken van zijn bibliotheek ter beschikking van het genootschap en stelt voor dat andere leden die een bibliotheek bezitten, eveneens door een lijst hun werken bekend zouden maken.

De Voorzitter bedankt de Heer Matagne voor zijn gul aanbod en vraagt vervolgens het akkoord van de aanwezigen voor het toekennen van een toelage van 10.000 F.

Met volledige goedkeuring van het publiek.

Tenslotte zegt de Heer Jadot zijn toekenning toe van de Belgische Archeologische Academie het werk « Les Monnaies de Brabant » van De Witte af te staan aan de bibliotheek, waarvoor de President hartelijk dankt. Dit gebaar wordt nogmaals met een applaus bijgetreden.

5. Bij het verstrijken van het mandaat als beheerder van de Heeren De Mey, Herrensens, le Maire, Magain en Moors, leden van de beheerraad en geen afdelingsvoorzitters, stelt de voorzitter aan de goedkeuring van de aanwezigen voor hun mandaat voor de duur van drie jaar te vernieuwen.

Dit voorstel wordt bekrachtigd.

6. Het lidgeld voor 1970 wordt gebracht op 175 F. per jaar.
7. De Voorzitter overhandigt onder toejuichingen van de aanwezigen aan de Heer Nuyttens, die dit jaar de 15^e verjaaring viert van de oprichting van de afdeling Kortrijk, de medaille in vermeil.
8. De Voorzitter vraagt de Heer Colaert de bespreking in te leiden op het onderwerp: mogen wij de verkoop toelaten in onze secties van valse- en herslagen stukken?

Mr Colaert meldt dat het de afdeling Luik is die deze zaak bij de raad aanhangig maakte met als voorstel het verbieden van verhandeling van valse munten en refrappen.

Mr Colaert situeert het probleem en onderscheidt:

1. onder de valse munten:
  - » de vervalsingen van openbare overheid.
  - » » toenmalige vervalsers.
gemaakt door staten op munten van andere staten.
  - » voor de verzamelaars te misleiden.

2. onder de refrappen onderscheidt hij de officiële- en de clandestine herslagen.

Uit zijn betoog volgt dat het onmogelijk is voor de bijeenkomst hier stelling te nemen, en dat dit vraagstuk moet bestudeerd worden in elke afdeling zodat tijdens de volgende algemene vergadering de beslissing zouden kunnen genomen worden.

De voorzitter vraagt de Heer Colaert aan elke afdeling een betoog te zenden dat hun zal toelaten de kwestie grondig te bestuderen.

De zitting eindigt om 13, 15 uur.

De Schatbewaarder, P. LE MAIRE.

NUMISMATIEK EN DE VERZEKERINGEN

« Argus », een frans verzekerings tijdschrift, publiceerde onlangs een artikel aangaande « De Verzekering van munten en medailles in Engeland ».

Hieruit blijkt dat er naar schatting 100.000 engelse verzamelaars zijn, waarvan een zeker gedeelte ongetwijfeld « beleggers » zijn.

Ook de verzekeraars interesseren zich aan hen.

De verzekeringspremie tegen alle risico's, waarvan diefstal het belangrijkste is, bedraagt gewoonlijk 7 shilling en 6 pence per 100 pond, zegge 0,375%, voor de stukken die de woning van hun bezitter niet verlaten. Verhogingen zijn voorzien in geval van vervoer, tentoonstelling, enz... Zij kunnen desgevallend de premie verdubbelen.

In de Verenigde Staten liggen de premiën veel hoger: Zij bereiken normaal 1,5% voor de in huis bewaarde stukken.

HET CONSERVATIEVE ROME

Reeds vier eeuwen betaalde men in Griekenland met klinkende munt toen een Romeins burger zich plots rekenschap gaf van de voordelen die een metaalstandaard zou kunnen hebben op het goede oude vee, alias pecunia, tot dan toe op het schiereiland in gebruik.

De geniale uitvinder stelde daarom een soort bronzen baksteen op punt die ongeveer twee kilo woog. Het muntstuk droeg als beeldenaar de os die het moest vervangen en voor kleinere waarden zag men op de steen het overeenstemmend aantal haantjes.

De ganzen van het kapitoel in feite miskend.

Het duurde echter nog twee eeuwen voor de wet der Twaalf Tafelen definitief gedaan maakte met de veestandaard (303 v.c.).

Zo ontstond een nieuw betalingssysteem. Een eigenaardige samenloop van omstandigheden bezorgde het kind een naam.

Op een mooie zomeravond van het jaar 381 v.c. zaten enkele Galliërs zich in de omgeving van Parijs schromelijk te vervelen. Niet wetend wat aangevangen zetten ze hun hoofd op een hutje aan de zonnige Italiaanse Riviera.

De inwoners van Clusium (Toscanië) bereidden de reizigers echter een koele ontvangst. Er ontstond onenigheid en diepgekrenkt besloten de Gallische toeristen de hoofdstad met een bezoek te vereren. Daar troffen ze echter niemand thuis: de stad was leeggelopen en de ordedienst had zich bij de aankondiging van het Gallische bezoek heel ordelijk op het Capitool teruggetrokken.

Deze gebeurtenissen zouden echter geen nieuwe naam aan het muntstelsel gegeven hebben waren daar niet... de ganzen geweest. Met hele troepen werden ze destijds uit Gallië ingevoerd en eens in Rome waren ze, god weet waarom, aan Juno toegewijd. En nu was het toevallig zo dat deze godin een tempel had op het Capitool waar het heldhaftige garnizoen zich had verschanst.

Verder is het verhaal gekend. Op een rustige avond, terwijl de wachten hun dutje doen, beklimmen onze Galliërs de heuvel, de Gallische ganzen slaken luidkeels alarm en de Romeinen worden precies op tijd wakker om de belegeraars een voetje te zetten. De grote verdienste van de nacht ging natuurlijk naar Juno van het Capitool. Om het heuglijk feit te herdenken werd haar de naam « moneta » waarschuwster, gegeven.

De ganzen kwam minder eer toe. Ondanks is nu eenmaal 's werelds loon. Daarbij hadden hun troepen sinds lang de tempel verlaten toen men rond 268 v.c. besloot daar het geld te slaan. Het is op die manier dat de echtgenote van Jupiter die haar woonplaats en haar bijnaam aan het geld overliet, er de eerste patrones van werd.

Een nieuw muntstelsel: het bolletjes systeem

Na de ganzenhistorie haastten de Romeinen zich om met de Galliërs te gaan onderhandelen. En de zware degelijke bakstenen in brons ontbraken niet. Maar de Galliërs waren niet zo naïef als de Romeinen het graag zouden geloofd hebben. « Houdt uw brons maar, zeiden ze, vermits het in uw ogen zo 'n waarde blijkt te hebben; wij zullen ons wel tevreden stellen met uw goud... ». Ze voegden de daad bij het woord en speelden het daarbij nog klaar de Romeinen in het gewicht te bedriegen. Toppunt van ongeluk! Als men weet dat de Romeinen in de oudheid dezelfde faam genoten als onze huidige Schotten, begrijpt men het bittere van de les. Lang nog weigerden ze hun goud in omloop te brengen.

Ze verkozen zware stukken in brons of koper. Oorspronkelijk was de eenheid ervan de « as », wat ethymologisch « éénenkele »

betekent; de waarde ervan benadert die van twee van onze franken. Tien assen waren een denarius waard; vijf een quinarius; twee en halve as vormden een sestertius. Een strikt decimale verdeling zoals men ziet, met namen zuiver van de cijferwaarde afgeleid. Hier ligt het grote verschil met de Grieken. Het geldstuk dat dezen uitgedacht hadden, had de waarde van het gewicht van het edel metaal dat erin verwerkt was.

Door het systeem in te voeren waar het muntstuk al zijn intrinsieke waarde verloor waren de Romeinen er natuurlijk toe verplicht op datzelfde muntstuk de conventionele waarde ervan aan te brengen. Iets ongezien! Maar het betekende een nieuwe stap van het geld naar zijn definitieve vorm.

Om de waarde op het muntstuk aan te brengen sloeg men bolletjes in reliëf op een der zijden ervan; het aantal bolletjes stemde overeen met de aan het geldstuk toegekende waarde. Een boers systeem dat echter het onmiskenbaar voordeel had het verhandelen van geld zelfs voor de minst begaafde slaaf vatbaar te maken.

De eerste devaluatie en de eerste checkrekening

Gelijk elke mode ging ook die der bolletjes voorbij. Men ging nu bepaalde waarden op stukken van de republiek berekenen. Dan devalueerde de munt: de denarius viel van tien op zestien assen. En de traditionele tekens die men wou handhaven werden al gauw echte puzzels voor de vreemde handelaars. Neem de sestertius bijvoorbeeld. De waarde ervan, twee en een halve as, werd door de Romeinse cijfers IIS aangegeven. Toen zijn waarde tot vier asses gedaald was handhaafde men de kaduce benaming. Maar ook het oude monogram HS werd behouden, ondanks het feit dat het totaal zinloos was geworden, want de twee Romeinse II's waren in de loop der jaren tot een H gekoppeld.

De Romeinen hadden een zwak voor koppeling, waarschijnlijk omdat de Tweelingen een vooraanstaande plaats bekleedden in hun mythen. De motieven op de keerzijde van hun stukken gegrift beelden in het algemeen dit thema uit: de wolvin die de tweelingen Romulus en Remus zoogt, Janus met de twee voorhoofden, en na de overwinning bij het Regiameer, de Dioscures in hoogsteigen persoon pratend op het Forum of hun paarden lessend aan de fontein van Juturnus. De legende wil inderdaad dat de Dioscures daar aangekomen om de overwinning te melden, door een eenvoudig handgebaar de baard van de ongelovige Aenobardus in goud veranderden. Waarschijnlijk koesterden de Romeinen de hoop dat het wonder zich ooit nog eens in hun beurzen zou herhalen.

De leners en geldwisselaars die alle dagen hun schragen op de trappen en in de tempel van Castor en Pollux opstelden, koesterden zeker dezelfde hoop. Onder de garantie van de goden Tweelingen werden daar fondsen in bewaring gegeven, wisselbrieven

uitgeschreven, effecten verhandeld en geld uitgeleend tegen vier tot zes per cent. Daar werd ook de eerste checkrekening geopend. De uitvinder ervan was een Syriër. De meeste bankiers kwamen uit dat land zodat in Rome en in Gallië het woord Syriër al gauw synoniem werd van bankier.

Door het gebruik van steeds meer en meer ingewikkelde allegoriën ter illustratie kwamen de magistraten op het idee er wat persoonlijk profijt uit te halen. Gebruikten de Griekse prinses dit middel niet om hun beeld te verspreiden en om zodoende een werkelijke personencultus op te wekken? Men kan dan aan het hoofd van Rome staan, dat wil nog niet zeggen dat men er minder eergierig om is. Maar, zolang de stad republikeins was bleef de afbeelding van een levend mens op in omloop zijnde stukken strikt verboden. Zelfs Sulla, die niets eerbiedigde, overschreed deze wet nooit.

De moeilijkheid moest dus omzeild worden. En hier werd alles wat de Romeinse magistraten over allegorie en symboliek hadden bijgeleerd, van waardevol belang. Waarom door rebussen de goden of de republiek eren als men ze voor het eigen persoontje kon aanwenden? Het zou trouwens totaal misplaatst geweest zijn Pomponius Musa de vroomheid te verwijten die hem ertoe aanzette een muze op zijn stukken te slaan. En kon men Vibius Pansa ten slotte verbieden de zijne op te luisteren met het masker van de god Pan?

Reakties hadden deze pogingen niet tot gevolg; hetzij omdat het volk de allusie niet begreep, hetzij omdat het er onverschillig aan voorbijging. Dat deed de bangen hun moed bij elkaar rapen. Lucretius Trio liet de zeven sterren van de Grote Beer (Tiones) slaan en Valerius Asciculus een doodgewone kleine hamer (asciculus). Pinarius Scarpus zag men zelfs het Grieks « Karpos » ter hulp roepen om een open handpalm uit te beelden. Voconius Vitulus liet zonder blikken of blozen een belachelijk klein kalf (vitulus) op zijn muntstukken slaan.

Van dat ogenblik af kende de ambitie geen grenzen meer. Caesar was nauwelijks begraven toen Brutus op zijn munt met een eigenaardige baardig portret van zichzelf voor de dag kwam, dat helemaal niet lijkt op dit dat ons door de geschiedenisboeken opgedrongen is. De « eerbiedwaardige » Brutus had het dus aangedurfd de wet te onverschrijden. Op de keerzijde van het stuk stond het wapen van de misdaad: twee dolken langs een Phrygische muts met de woorden: EID. MAR., de Ides van Maart. Sprekende beelden of emblemen die aan een heldendaad herinneren hadden meteen hun intrede gedaan; de heraldiek was ontstaan. De blazoenen die we voor het eerst aantreffen op geldstukken van de Romeinse republiek zullen gedurende eeuwen kenmerkend zijn voor de geld-

produktie in het Westen. Zo sterk is de band met de Romeinen dat het woord « munt » bij ons synoniem van geld gebleven is.

Overgenomen uit IBF nr 22 1968

DE GALLISCHE MUNTEN VAN LIBERCHIES

De archeologische vereniging « Romana » die zich grote inspanningen getroostte bij de opgraving van het belgo-romeinse oord te Liberchies, publiceerde onder de handtekening van zijn secretaris Mr Y. Graff, de balans van zijn gallische munt-vondsten.

Zij maakte het voorwerp uit van twee speciale nummers van zijn tijdschrift « Romana Contact », het eerste gewijd aan de naamlijst en het tweede aan de datering. Het eerste nummer besluit als volgt: « Het is de eerste maal in België dat een zo groot aantal Gallische munten, voortkomend uit éénzelfde streek en geen deel uitmakend van een schat, zijn opgegraven, wetenschappelijk ver-eenzelvigd en in het licht van andere archeologische getuigenissen zijn kunnen bestudeerd worden.

Deze beide nummers, van een uitzonderlijk belang, kunnen bekomen worden door storting van 100 F (50 F per nummer) op P.C.R. nr 77.19.02 van

Mr Pierre Lenoir
37 chaussée Reine Astrid
Braine l'alleud

TERECHTWIJZING

Op blz. 51 van de lopende jaargang (1969) vond U in de bijdrage van Saint Hilaire: Gallië of de verre oorsprong van het surrealisme » een Keltische munt afgebeeld. Gelieve de foutieve tekst aldus te lezen: « Voorzijde van een Nervische gouden stater, van het epsilon-type ». De afbeelding is zowat $3 \frac{1}{2} \times$ de grootte van het stuk.

Men raadplege voor het vermeende portret het uitstekende boekje: « Keltische Münzen — Ein Brevier » van Peter La Baume. U vindt daar naasten het oorspronkelijke Griekse goudstuk én zijn Keltische namaak. Het waren vooral de Donau-Kelten die de Griekse gouden en zilveren munten nabootsten.

PITTOORS, P. F. J.

IERLAND

FARTHING

<i>Jaart.</i>	<i>Aantal</i>	<i>Z.S.</i>	<i>F.D.C.</i>	<i>Jaartl.</i>	<i>Aantal</i>	<i>Z.S.</i>	<i>F.D.C.</i>
1928	300.000	25Fr.	200Fr.	1940	192.000	40	300
1930	288.000	40	300	1941	480.000	15	150
1931	192.000	30	240	1943	480.000	15	150
1932	192.000	30	240	1944	480.000	15	150
1933	480.000	25	200	1946	480.000	15	150
1935	192.000	30	240	1949	192.000	15	120
1936	192.000	30	240	1953	192.000	20	200
1937	480.000	40	300	1959	192.000	10	50
1939	768.000	15	150	1966	96.000	10	50

HALF PENNY

<i>Jaart.</i>	<i>Aantal</i>	<i>Z.S.</i>	<i>F.D.C.</i>	<i>Jaart.</i>	<i>Aantal</i>	<i>Z.S.</i>	<i>F.D.C.</i>
1928	2.880.000	15	120	1943	2.668.800	10	100
1933	720.000	25	200	1946	720.000	25	200
1935	960.000	20	150	1949	1.344.000	20	180
1937	960.000	20	150	1953	2.400.000	35	300
1939	240.000	100	750	1964	2.160.000	5	40
1940	1.680.000	15	120	1965	1.440.000	5	35
1941	2.400.000	10	100	1966	1.680.000	5	20
1942	6.931.000	10	80	1967	1.200.000	5	30

PENNY

<i>Jaart.</i>	<i>Aantal</i>	<i>Z.S.</i>	<i>F.D.C.</i>	<i>Jaart.</i>	<i>Aantal</i>	<i>Z.S.</i>	<i>F.D.C.</i>
1928	9.000.000	10	100	1949	4.080.000	10	100
1931	2.400.000	20	200	1950	2.400.000	10	100
1933	1.600.000	25	230	1952	2.400.000	10	100
1935	5.472.000	15	150	1962	1.200.000	5	35
1937	5.400.000	15	150	1963	9.600.000	5	20
1940	312.000	50	400	1964	6.000.000	5	20
1941	4.680.000	10	120	1965	11.160.000	5	10
1942	17.520.000	5	70	1966	6.000.000	5	10
1943	3.360.000		120	1967	2.400.000		5
1946	4.800.000		150	1968	6.000.000		5
1948	4.800.000		140				

3 PENCE

<i>Jaart.</i>	<i>Aantal</i>	<i>Z.S.</i>	<i>F.D.C.</i>	<i>Jaart.</i>	<i>Aantal</i>	<i>Z.S.</i>	<i>F.D.C.</i>
1928	1.500.000	15	120	1950	1.600.000	15	125
1933	320.000	40	300	1953	1.600.000	15	125
1934	800.000	25	200	1956	1.200.000	10	80
1935	240.000	35	300	1961	2.400.000	10	80
1939	64.000	150	1.000	1962	3.200.000	5	15
1940	720.000	25	250	1963	4.000.000	5	10
1942	4.000.000	10	100	1964	4.000.000	5	10
1943	1.360.000	15	125	1965	3.600.000	5	10
1946	800.000	20	140	1966	4.000.000	5	10
1948	1.600.000	15	125	1967	2.400.000	5	10
1949	1.200.000	15	125				

6 PENCE

<i>Jaart.</i>	<i>Aantal</i>	<i>Z.S.</i>	<i>F.D.C.</i>	<i>Jaart.</i>	<i>Aantal</i>	<i>Z.S.</i>	<i>F.D.C.</i>
1928	3.201.500	20	180	1953	800.000	15	125
1934	600.000	25	225	1955	600.000	15	125
1935	520.000	30	250	1956	600.000	15	125
1939	876.000	25	225	1958	600.000	15	125
1940	1.120.000	20	200	1959	2.000.000	10	80
1942	1.320.000	20	200	1960	2.020.000	10	60
1945	400.000	40	350	1961	3.000.000	5	50
1946	720.000	25	225	1962	4.000.000	5	40
1947	800.000	25	225	1963	4.000.000	5	40
1948	800.000	25	200	1964	6.000.000	5	30
1949	600.000	25	200	1966	2.000.000	5	20
1950	800.000	20	150	1967	4.000.000	5	10
1952	800.000	20	125				

SHILLING

<i>Jaart.</i>	<i>Aantal</i>	<i>Z.S.</i>	<i>F.D.C.</i>	<i>Jaart.</i>	<i>Aantal</i>	<i>Z.S.</i>	<i>F.D.C.</i>
1928	2.700.000	60	500	1942	286.000	90	700
1930	460.000	100	900	1951	2.000.000	25	200
1931	400.000	125	1.000	1954	3.000.000	20	150
1933	300.000	150	1.000	1955	1.000.000	20	150
1935	400.000	125	900	1959	2.000.000	15	125
1937	100.000	250	1.500	1962	4.000.000	10	90
1939	1.140.000	40	400	1963	4.000.000	10	170
1940	580.000	75	600	1964	4.000.000	8	50
1941	300.000	90	700	1966	3.000.000	8	25

FLORIN

<i>Jaarl.</i>	<i>Aantal</i>	<i>Z.S.</i>	<i>F.D.C.</i>	<i>Jaarl.</i>	<i>Aantal</i>	<i>Z.S.</i>	<i>F.D.C.</i>
1928	2.025.000	100	900	1943	+ 30 5.000	10.000	
1930	330.000	150	1.200	1951	1.000.000	25	225
1931	200.000	180	1.300	1954	1.000.000	25	225
1933	300.000	150	1.200	1955	1.000.000	25	200
1934	150.000	200	1.500	1959	2.000.000	20	175
1935	390.000	150	1.100	1961	2.000.000	20	100
1937	150.000	200	1.500	1962	2.400.000	20	100
1939	1.080.000	60	500	1963	3.000.000	20	75
1940	670.000	75	600	1964	4.000.000	20	50
1941	400.000	125	900	1965	2.000.000	20	40
1942	109.000	150	1.200	1966	3.625.000	20	30

HALF CROWN

<i>Jaarl.</i>	<i>Aantal</i>	<i>Z.S.</i>	<i>F.D.C.</i>	<i>Jaarl.</i>	<i>Aantal</i>	<i>Z.S.</i>	<i>F.D.C.</i>
1928	2.160.000	100	750	1951	800.000	30	200
1930	352.000	175	1.000	1954	400.000	40	250
1931	160.000	350	2.000	1955	1.080.000	30	180
1933	336.000	175	1.200	1959	1.600.000	25	150
1934	480.000	150	900	1961	1.600.000	25	150
1937	40.000	500	3.000	—VAR.	—	100	400
1939	888.000	100	900	1962	3.200.000	25	100
1940	752.000	100	850	1963	2.400.000	25	80
1941	320.000	175	1.200	1964	3.200.000	25	60
1942	285.000	175	1.250	1966	700.000	25	50
1943	+ 800	4.000	16.000	1967	2.00.000	25	35

10 SHILLINGS

<i>Jaarl.</i>	<i>Aantal</i>	<i>Z.S.</i>	<i>F.D.C.</i>
1966	2.000.000	75	150

J. DE MEY